

Оп. 1. – Спр. 16.

4. Дубрівний П. Культурно-просвітня робота у таборі Фрайштадт // Союз визволення України 1914–1918. – Нью-Йорк, 1979.

5. Розвага. – 1917. – Ч. 29 (84).

6. Срібняк І.В. Полонені українці в Австро-Угорщині та Німеччині (1914–1920 рр.). – К., 1999.

7. Вільне слово. – 1917. – Ч. 78 (137).

8. Вістник політики, літератури й життя. – 1918. – Ч. 3-9.

9. ЦДАВОУ. – Ф. 4418. – Оп. 1. – Спр.3.

10. Громадська думка. – 1917. – Ч. 83 (130).

Розподіл сільськогосподарських товариств за окремими губерніями поданий у табл. 1.

Таблиця 1 [9, 4].

Губернії	Загалюні с/з	Садівн., плод., вино-град.	Пта-хів-ниц.	Бджі-льн.	Шов-ківн.	Риба-льство	З ін-ших га-луз-зей	Ра-зом	Разом у Росій-ській імперії
Київська	2	2	2	1	1	1	1	10	1056
Полтавська	72	-	1	-	-	-	-	73	

(Частково території цих губерній були землями Черкащини)

Важливе значення для розповсюдження сільськогосподарських знань і піднесення сільського господарства на Черкащині мало Умансько-Липовецьке сільськогосподарське товариство, засноване 2 грудня 1901 року на перших загальних зборах. До його керівного складу були вибрані: почесним головою ради – Київський губернський предводитель дворянства князь М.В. Рєпнін, головою – Липовецький повітовий предводитель дворянства граф П.М. Ігнатов, товаришем голови – граф В.С. Тишкевич. Секретарем ради був Г.В. Високінський, а скарбником – В.Л. Гавліковський. Всього рада нараховувала 48 осіб [8, 11].

11 червня 1901 року був затверджений Статут Умансько-Липовецького сільськогосподарського товариства, яким визначалася мета – сприяти в районі своїх дій об'єднаними силами своїх членів розвитку і вдосконаленню сільського господарства і сільськогосподарської промисловості. Для досягнення своєї мети товариство мало:

1) вивчати стан різноманітних галузей сільського господарства і з'ясувати господарські потреби шляхом обговорення питань на членських зборах, сільськогосподарських бесідах і з'їздах, що скликалися й проводилися регулярно; споряджати експедиції й екскурсії як для огляду господарств своїх членів, так і для різноманітних сільськогосподарських досліджень;

2) розповсюджувати теоретичні та практичні знання з сільського господарства шляхом влаштування публічних читань, друкування і розповсюдження своїх праць, а якщо буде можливість, то й власного періодичного журналу і заснування сільськогосподарських училищ, бібліотеки і музею;

3) турбуватися про вироблення раціональних способів ведення господарства, здійснюючи випробування прийомів культур, прийнятих в інших місцевостях як в Росії, так і за кордоном, для розповсюдження тих із них, які будуть корисними для місцевих господарств, упряжі і т.д., засновуючи дослідні станції і поля, ферми, сади і розплідники;

4) сприяти господарям у правильному облаштуванні їхніх сільськогосподарських підприємств корисними вказівками і рекомендаціями, займатися посередництвом у постачанні потрібних господарству предметів і збуту їхніх виробів, відкриваючи з цією метою довідково-комісійні бюро, сільськогосподарські склади і т.д.;

5) влаштовувати виставки, аукціони, заохочувати господарів присудженням медалей та інших почесних нагород [8, 12].

Умансько-Липовецьке сільськогосподарське товариство було засноване місцевими російськими і польськими землевласниками. До 1905 р. непорозуміння між ними не виникало. Проте згодом російські представники ігноруються, з їх думками перестають рахуватися. На засіданнях ради посилено

М.В. Костюк

ДІЯЛЬНІСТЬ УМАНСЬКО-ЛИПОВЕЦЬКОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА З ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗНАНЬ ПОЗАШКІЛЬНИМ ШЛЯХОМ (початок ХХ ст.)

Висвітлення становища позашкільної освіти на Черкащині становить певний науковий інтерес і деякою мірою заповнює прогалину в історії культури українського народу. Ця проблема залишилася поза увагою дослідників. Мета публікації – вивчити становлення та розвиток сільськогосподарської освіти на Черкащині. Об'єкт вивчення – позашкільна освіта на Черкащині на початку ХХ ст., предмет – діяльність Умансько-Липовецького сільськогосподарського товариства з популяризації сільськогосподарських знань.

Утворенню громадських професійних організацій сприяв розвиток капіталізму в імперській Росії. До 1906 року в Російській імперії не існувало юридичної загальнодержавної концепції з правового регулювання діяльності громадських об'єднань. Їх стрімке зростання розпочалося з прийняття „Тимчасових правил про товариства та союзи”. Так, до 1905 року було створено 682 українських товариства різнопланового характеру, а у 1905–1916 рр. – 1961 [4, 8]. У більшості губернських та крайових сільськогосподарських товариствах ставилися питання про створення розгалуженої системи сільськогосподарських освітніх закладів.

Сільськогосподарські товариства мали завдання – сприяти розвитку сільського господарства просвітницькими й економічними заходами. Держава вважала їх важливим засобом піднесення сільського господарства та регулювала їх діяльність Положенням 1866 р., Нормальним Статутом 1898 р. і Тимчасовими правилами 1906 р.

Згідно зі списком даних, складених під наглядом начальника І-го відділу Департаменту землеробства І.І. Мамонтова, молодшим спеціалістом з сільськогосподарської частини В.М. Воронцовим, найбільша кількість сільськогосподарських товариств в Російській імперії припадала на Ліфляндську губернію (127 товариств, що становило 11 % загальної кількості товариств імперії). За нею йшли Полтавська (73 товариства – 7 %), Курляндська (61 товариство – 6 %), Самарська (49 товариств – 5 %), Вятська (42 товариства – 4 %), Пермська (39 товариств – 4 %), Саратовська й Санкт-Петербурзька (по 32 товариства – 3 %), Київська (10 товариств – 0,9 %) [9, 5].

підтримувалася польська мова, створювалися умови, за яких росіянам було важко працювати. Голова ради П.М. Ігнатов змушений був скласти свої повноваження. З 1907 р. назване товариство за характером своєї діяльності, за складом вищої та нижчої адміністрації стало польським [10, 53].

З початку своєї діяльності в товаристві були відкриті такі відділи: комерційний; садівничий (голова Т.Г. Гончарук); лісовий (голова Д.С. Леванда). Вони діяли в Уманському, Липовецькому, Таращанському, Звенигородському повітах Київської губернії та Ольгопольському і Гайсинському повітах Подільської губернії [9, 38].

Діяльність товариства і ради виявлялася в багатьох нових починаннях, були засновані: постійна комісія з демонстрації сільськогосподарських машин і знарядь, ошадна каса для службовців сільського господарства, запроваджено посаду об'їзного садівника і ветеринарного лікаря.

Дуже непросто вирішувалося питання стосовно власного друкованого органу, за допомогою якого мали поширюватися сільськогосподарські знання. Так, на загальних зборах товариства було розглянуто пропозицію уманського типографа Тарадаша і комісією зроблено висновок про те, що Тарадаш не дає достатніх гарантій на те, що буде друкувати на відповідних умовах, тому було вирішено звернутися до Подільського сільськогосподарського товариства з проханням друкувати разом зі своїми звітами і звіти Умансько-Липовецького товариства в „Листку Подільського общества”. Згодом питання видавництва власного щотижневика було вирішене, хоча його видання потребувало суми в 2000 крб. Для зацікавленості дописувачів перший рік газету розсилали членам товариства безкоштовно, а для сторонніх підписників було призначено 3 крб за підписку. Всі статті в перший рік друкувалися без винагороди. Була затверджена назва „Сообщения Уманско-Липовецкаго сельскохозяйственнаго общества [1, 83, 210].

Товариство організувало систему позашкільної освіти, від бесід агітаційного характеру перейшло до систематичних лекцій. Так, на засіданні загальних зборів товариства 18 березня 1904 р. було заслухано доповідь голови відділу садівництва Т.Г. Гончарука „Організація допомоги по садівництву в Германії”. Доповідач вказав на обставини, які гальмували розвиток плідництва в Німеччині, та описав ті фактори, що сприяють там правильному розвитку продукції плодів, зокрема: 1) посадковий матеріал, тобто розведення розплідників і продаж плодкових дерев населенню в округах, повітах і приватним особам; 2) встановлення місцевих сортиментів і скорочення числа сортів; (автор описує прекрасно влаштований сад в Диміці поблизу Галле, в основу діяльності якого необхідно скласти сортимент із кращих сортів для даної місцевості; 3) поширення знань з плідництва, короткочасні курси і мандрівні садівники; 4) організація плодоторгівлі: плодкові ярмарки, власні склади і лавки садівників у містах, довідкове бюро з продажу плодів, утворення дрібних товариств зі збуту плодів і купівлі-продажу садових інструментів, добрив і т.д., і врешті – організація боротьби зі шкідниками садів і хворобами. Даючи корисні поради з піднесення садівництва, Т.Г. Гончарук рекомендував членам товариства

приступити до організації об'їзних садівників, садового музею, встановленню місцевого сортименту і організації збуту плодів з метою підняття прибутковості садів і кращого догляду за ними [1, 115].

Для поширення сільськогосподарських знань серед населення товариством проводилися періодичні демонстрації сільськогосподарських машин. Так, наприклад, 11 серпня 1903 р. на полях ферми Уманського училища садівництва і землеробства за дорученням ради Умансько-Липовецького сільськогосподарського товариства сільськогосподарською комісією влаштовано конкурс плугів. Мета конкурсу – випробувати однолемехові плуги для середніх і дрібних селянських господарств. Була винесена подяка учням Уманського землеробського училища, які допомагали у проведенні конкурсу, голові садівничого училища, директору Уманського училища Д.С. Леванді [1, 75, 135].

За сприянням товариства 15 травня 1904 р. відбулася демонстрація знарядь для обробітку цукрового буряка на полях Христинівського маєтку Терещенка. На демонстрації було 35 машин. З усіх демонстрованих знарядь рекомендовано лише три: однорядний полільник Черновського, однорядний полільник Држевецького, багаторядну мотилу Лааса [1, 195]. Комісія вказала на недоліки машин і висловила побажання щодо їх вдосконалення.

Розширюючи свою діяльність, товариство утворювало в своєму середовищі спеціальні комітети і відкривало в районі своїх дій місцеві відділи. Вже в 1906 р. при Умансько-Липовецькому сільськогосподарському товаристві існувало 11 відділів: 1) комерційний; 2) садівничий; 3) лісовничий; 4) полівничий; 5) тваринництва; 6) науково-агрономічний; 7) технічно-промисловий; 8) економічно-статистичний; 9) страховий; 10) селянський; 11) домашнього сільського господарства [9, 8].

6 липня 1906 р. затверджені Правила відділу домашнього сільського господарства при Умансько-Липовецькому товаристві. Відділ заснований з метою надання допомоги сільським домашнім господаркам в районі діяльності товариства. Завдання відділу такі: 1) розбір всіх питань, що мали зв'язок з домашнім сільським господарством; 2) вирішення цих самих питань за допомогою спеціальних доповідей, демонстрацій, дослідів та виставок; 3) організація збуту продукції домашнього господарства за допомогою лавок, складів; 4) влаштування практичних курсів для підготовки спеціальної домашньої прислуги з усіх галузей домашнього сільського господарства [8, 67].

6 липня 1906 р. затверджені правила селянського відділу при Умансько-Липовецькому товаристві. Цей відділ заснований для розвитку і заохочення дрібних селянських господарств району та інтересів селян. До кола його діяльності входили: 1) питання підняття врожайності дрібноземельних господарств і полегшення купівлі-продажу сільськогосподарських предметів; 2) широка організація селянської справи; 3) довгостроковий кредит, підняття продуктивності селянської праці.

Умансько-Липовецьким сільськогосподарським товариством з 26 серпня по 31 серпня 1910 р. була влаштована в м. Умані сільськогосподарська і промислова виставка. Нею опікувалася спеціально

вибрана радою товариства розпорядча комісія, що складалася з 11 осіб. На виставку приймалися сільськогосподарські та промислові вироби заводського виробництва Київської та інших губерній. Нагороди з галузей сільського господарства присуджувалися тільки за експонати Київської губернії. Експонати з селянського відділу приймалися безкоштовно. З селян, шкіл, притулків, які бажали виставити свої вироби, плата не бралася. Десять тисяч вхідних білетів було запропоновано селянам безкоштовно. Під час виставки відбувалися демонстраційні читання і пояснення виставлених предметів, а також випробування землеробських знарядь і машин [11, 88].

На виставці також експонувалися: фрукти і овочі зі шкільних садів і городів, зразки вирощених у шкільних садових розплідниках саджанців; колекції з шовківництва і бджільництва; фотокартки шкільних приміщень та їх плани; вироби училищних майстерень із дерева і металу; зразки рукоділля; зразки письмових учнівських робіт [11, 145].

Золотою медаллю було нагороджене ремісничче відділення при Уманському двокласному міському училищі за розповсюдження ремісничих знань серед населення і за виставлені, зразково виконані предмети зі слюсарно-ковальського ремесла. Бронзову медаль отримало Уманське двокласне жіноче міське приходське училище ім. М.В. Гоголя за рукодільні роботи. Похвальними листами нагороджені: Дзенгелівське двокласне приходське училище за вироби столярної майстерні та Уманське міське двокласне жіноче училище за рукодільні роботи [11, 289].

Всі сільськогосподарські виставки, влаштовані за ініціативою Умансько-Липовецького товариства, сприяли піднесенню сільського господарства та поліпшенню агротехнічної культури села.

Організація товариства повністю встановилась і його заходи набрали визначеного характеру з 1912 р.

Видавнича діяльність товариства продовжувалася виданням щомісячника „Сообщенія Уманско-Липовецькаго сельскохозяйственного общества”. На 1914 р. вийшло десять його номерів. Причому два подвійних (№ 11-12, (№ 13-14)). Журнал видавався головою товариства Т.В. Флорковським за редакцією А.Д. Яблоновського. Він відображав поточне офіційне життя товариства, вияви громадського агрономічного життя, інформував про назрілі питання сільського господарства, вміщував статті на господарські теми, новини з різних ділянок знань. Журнал друкувався накладом в 500 екземплярів, обсягом 1-3 друківаних аркуші, виходив 15-го числа щомісяця і розсилався всім членам товариства, урядовим і земським установам та агентам, які мали відношення до сільськогосподарського регіону, сусіднім сільськогосподарським товариствам і деяким бібліотекам.

У № 5 за 1913 р. містився звіт про короткочасні курси з сільського господарства І.І. Макаревича [5, 12-30]; у № 11-12 – звіт про двогіжневі курси з садівництва і бджільництва [6, 51-78]; у № 15 – звіт про надання агрономічної допомоги населенню в районах землевпорядкування в Уманському повіті за 1914 р. [7, 20-27]; у № 11-12 – повідомлення про сільськогосподарську виставку в м. Тальному [6, 38].

Дбаючи про сільськогосподарську освіту для молоді, товариство утримувало стипендіатів. У його розпорядженні була стипендія імені Яна Липковського для учнів-синів сільськогосподарських службовців. Вона складалася з відсотку від залишку капіталу після ліквідації товариства сільськогосподарських службовців Південно-Західного краю. Так, рішенням ради була внесена плата за навчання в другому півріччі 1914 р. за учня VII класу Журосинського і за перше півріччя 1915 р. за Пашковського, учня IV класу місцевої гімназії [3, 60].

Поширенню сільськогосподарських знань сприяли різноманітні екскурсії, що влаштовувались Умансько-Липовецьким товариством в різні приватні маєтки для ознайомлення з передовими господарствами. Так, наприклад, 8 червня 1914 р. товариством організована екскурсія в маєток Рижавку А.А. Іванського, Затишок і Городницю В.В. Липковського. Екскурсанти ознайомилися з рахівництвом маєтку Рижавки А.А. Іванського по доповіді бухгалтера В. Іздебського. Рахівництво дало можливість господарю і адміністрації точно орієнтуватися в усіх дрібницях сільськогосподарського виробництва. Були знайдені деякі дефекти рахівництва, але відразу вжиті заходи, щоб погодити вимоги подвійної бухгалтерії з інтересами господарства. Також А.А. Іванський познайомив екскурсантів з основами ведення ним лісового господарства і самостійною експлуатацією лісу. Маєток – один із небагатьох в краї, що здійснював експлуатацію лісу на власний ризик. Першокласний матеріал експортувався. В маєтку працював лісопильний завод. За двигуни використовувалися локомотиви від молотилок. Управляючий маєтком Ю.М. Жолкевський знайомив екскурсантів з основами польового господарства маєтку. Маєток був тісно пов'язаний з буряково-цукровим заводом при с. Колодисте. Завод оснащений всіма найновішими машинами – електродвигуном-турбіною. Директор заводу Гржибовський ознайомив екскурсантів з основами парового господарства заводу.

В маєтку вирощували робочих коней – напіварденів – для власного ремонту. При об'їзді полів був відзначений добрий їх обробіток [3, 58]. 10 червня 1914 р. екскурсанти оглянули майстерні маєтку Затишок В.В. Липковського, будівлі, завод сімменталів і польове господарство. Учасники екскурсії дали високу оцінку першокласного заводу сімменталів із гігієнічним вирощуванням молодняка і літнім утриманням худоби в лісі на відкритому повітрі. Було підкреслено доцільність поділу майна на економію. В названих маєтках працювала передова техніка – трактори І.Н.С., Титан Д [3, 59].

Винятково важливу роль у розповсюдженні сільськогосподарських знань мала дослідницька діяльність, яка здійснювалася під керівництвом Умансько-Липовецького товариства. 25 вересня 1911 р. товариство ухвалило і затвердило програму дослідницької діяльності і колективних дослідів. До правління входили старші спеціалісти з сільського господарства А.Д. Яблоновський, Я.А. Кржижановський, Ю.М. Жолкевський. До дослідної справи було долучено 16 маєтків [3, 72]. У 1912 р. відділом полівництва були влаштовані дощомірні станції, а учасникам були розіслані дощомірні прилади. Спостереження посилалися в Варшавську

метеорологічну станцію і Київське губернське земське метеорологічне бюро. Для закладання дослідів були запрошені практиканти-студенти Варшавських вищих сільськогосподарських курсів: Недзельський, Свинарський, Мединський і Шахно.

У 1913 р. було закладено 129 дослідів. Постійні клопотання з приводу посібників для дослідної організації та на облаштування лабораторій, направлені в департамент землеробства та в земства, дали добрі результати – загальна сума приходу становила 10283 крб 10 коп.

У 1914 р. досліді проводились уже в 19 маєтках. а їх кількість зросла до 144. Метеорологічні спостереження записувались уже в 10 маєтках [3, 75].

Хімічна лабораторія була відкрита 15 листопада 1913 р. Голова відділу полівництва О.Б. Бидловський у звіті за 1912–1915 рр. відзначав, що аналізів проведено дуже мало, проте лабораторія у Дублянах в перший рік свого існування зробила 76 дослідів, а лабораторія Київського сільськогосподарського товариства – 36. Прихід за 1914 р. становив 17593 крб 64 коп. [3, 77]

Колективні досліді мали на меті вирішення окремих питань застосування додаткових добрив і відбору сортів сільськогосподарських рослин, відповідних місцевим умовам.

Таким чином, робота Умансько-Липовецького сільськогосподарського товариства, спрямована на влаштування дослідницьких установ та їхню успішну діяльність, безперечно, відіграла значну роль у прогресі сільського господарства. Товариство зробило перші спроби організувати практичну агрономічну допомогу сільському населенню краю, здійснювало різнопланові заходи, спрямовані на піднесення економічного становища і добробуту українських селян, сприяло широкому розповсюдженню сільськогосподарських знань і сільськогосподарської освіти.

1. *Отчетъ о дѣятельности Уманско-Липовецкаго сельско-хозяйственнаго общества за периодъ отъ 5 мая 1903 г. по 1 января 1904 г. и его коммерческаго отдѣла за время съ 1 января 1903 г. по 1 января 1904 г. / Составленъ секретаремъ общества Г.Ф. Высокинскимъ. – Типографія Тарадаша и Перельштейна въ Умані, 1904.*
2. *Отчетъ о дѣятельности Уманско-Липовецкаго сельско-хозяйственнаго общества за 1910 годъ. / Составил секретарь общества Р.И.Свенцикій. – Умань: Типографія. Порядокъ М.А. Тарадаша, 1911.*
3. *Отчетъ о дѣятельности Уманско-Липовецкаго сельско-хозяйственнаго общества за 1914 годъ. / Составили: А.Д. Яблоновскій, Ф.Ф. Гилевскій, В.В. Букраба, Я.В. Кулинскій, В.И. Голеничъ. Подъ редакціей старшаго спеціалиста Департамента Земледѣлія А.Д. Яблоновскаго. – Умань: Типографія Порядокъ М.А. Тарадаша, 1915.*
4. *Пашков М.Ю. Россійское законодательство и формирование гражданскаго общества на Украине XIX-XX Св.-Рукоп., 1989.*
5. *Сообщенія Уманско-Липовецкаго сельскохозяйственнаго общества. Ежемесячное издание Уманско-Липовецкаго общества сельскаго хазайства. – 1913. – № 5.*
6. *Сообщенія Уманско-Липовецкаго сельскохозяйственнаго общества. Ежемесячное издание Уманско-Липовецкаго общества сельскаго хазайства. – 1914. – № 11-12.*
7. *Сообщенія Уманско-Липовецкаго сельскохозяйственнаго общества. Ежемесячное издание Уманско-Липовецкаго общества сельскаго хазайства. – 1914. – № 15.*
8. *Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДІАК). – Ф. 442. – Оп. 631. –*

Спр.196.

9. *ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 637. – Спр. 325.*
10. *ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 637. – Спр. 545.*
11. *ЦДІАК. – Ф. 707. – Оп. 229. – Спр. 126.ч.1.*

М.В. Захарченко

РОЗВИТОК ТА ДІЯЛЬНІСТЬ РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКИХ ТЕАТРІВ В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ В 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Театр у всі часи був для культурних народів великою цінністю, яка мала надзвичайне моральне, культурне і громадське значення. 20-ті роки ХХ століття позначились інтенсивним розвитком театрального мистецтва, у тому числі сільського театру. Основне завдання театру полягало у тому, щоб прищепити театральну культуру селу. Театр найкраще й найлегше в художній передачі впливає на маси, виховує їх політично, піднімає їхній культурний рівень.

Театральна справа в сучасному українському селі перебуває в складному становищі. Тому актуальними є дослідження діяльності сільського театрального мистецтва в 20-х роках ХХ століття. Слід зазначити, що ця проблема в певних її аспектах привертала до себе увагу дослідників [1-9], проте, в цілому це питання залишається маловивченим. Автор статті ставить за мету дослідити становлення та діяльність робітничо-селянських театрів в українському селі у 20-х роках ХХ століття. Об'єкт вивчення – театральна справа в УСРР, предмет – функціонування робітничо-селянського театру окресленого періоду.

У 1920 році при Наркомосвіті УСРР був створений державний орган – Головополітосвіта УСРР, що з 1921 року почав організувати та контролювати ідеологічні та художні засади новостворених професійних театрів і художньої самодіяльності [10, 81].

Мета радянської влади полягала в тому, щоб привести українське театральне життя у відповідність із комуністичною ідеологією, утворити новий робітничо-селянський театр (далі – РСТ), розрахований на масового глядача. Цьому мало слугувати поширення на театр інституту комісарів. Український театр мав стати насамперед радянським за змістом. У перші роки свого існування радянській владі, однак, ще не вдалося взяти під тотальний контроль загальнонаціональне піднесення в культурному житті. Було встановлено лише таємну цензуру за репертуаром усіх театрів у центрі та регіонах. Професійне театральне мистецтво досить повільно переходило на службу радянській ідеології, його соціальну функцію частково перебрала на себе радянська театральна самодіяльність. За сприяння партійних комітетів та освітніх органів аматорські театри стали масовим явищем [8, 74].

Разом із тим ідеологічні, зокрема цензурні, обмеження в перші роки радянської влади поступово ставали жорсткішими. Творам класичної драматургії, історичної та науково-побутової драми на вимогу влади надавалося соціально-класове або героїко-романтичне звучання. Основними принципами культурної політики більшовиків, на думку дослідника з діаспори С. Николишина, було „переведення культурної революції, тобто знищення всіх старих культур на терені колишньої Росії, культур